

Милан Михајловић

Универзитету у Нишу
Филозофски факултет
Одсек филозофија
milanmihajlovic93@gmail.com

**Есеј на тему:
БУНИМ СЕ, ДАКЛЕ ПОСТОЈИМ**

Апстракт: У овом есеју биће речи о човековом ропству сопственом смислу. Смисао живота, као фундаментално питање филозофије и живота уопште, показује се као изи-гранна идеја рационализујућег субјекта. Трагање за једним смислом, универзализација смисла живота, нужно води до разочарења, самодеструкције и, коначно, до самоубиства. Против такве глобализације смисла, аутор овог есеја указује на потребу разбијања универзализованог смисла како би се појединац очувао у својој индивидуалности. Као закључак овог есеја, аутор захтева да се говори о смисловима. У складу с тим, не можемо очекивати да нам овај есеј понуди неки смисао, али нам може указати на то да је потрага за смислом дубоко интимни акт појединца и да је побуна против глобализације смисла нужна за развој једне аутентичне индивидуе. Показаће се да сви ми изнова, свако за себе, проживљавамо Сизифову судбину, али ми смо један ентузијастични Сизиф који срећно непрестано гура свој камен.

Кључне речи: смисао, глобализација смисла, индивидуалност, побуна, Сизиф.

ПОБУНА ПРОТИВ ГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ СМИСЛА

Фундаментално животно и филозофско питање јесте да се открије смисао живота. Човеков вапај, унутрашњи крик за смислом, не може бити утишан ничим споља, нпр. породицом, факултетом, послом итд., па чак и ако се деси да се тај унутрашњи вапај за тренутак утиша, он се враћа још гласнији, још жеднији. Онтолошку жеђ, да је тако означимо, не можемо задовољити течностима које њој не пристају, које јој нису идентичне. Спољашње ствари, попут раније набројаних, могу да пруже извесно задовољство, одређену срећу, али и даље, можда тада још снажније, остаје потреба да се одговори на питање: Чему? Чему све то? Који је смисао тога?

Супротставићемо две концепције: са једне стране, декартовска рационализација, а са друге, егзистенцијалистичко-камијевска атмосфера. Поједностављено: Декарт против Камија, или: *Мислим, дакле постојим* против *Буним се, дакле постојим*. Декартово обожавање разума, давање апсолутне суверености самом разуму, довело је до тога да се мисли како је смисао живота могуће пронаћи и докучити самим разумом. Одгонетање те загонетке од животне важности морало је бити ствар интелекта јер је интелект био схваћен као свемогућ. Деификација разума је са Декартом доживела свој врхунац. Ако је човек биће разума, онда је разум као такав дат подједнако свима. Ствар је у томе да се правилно користи. Разноразна правила исправног коришћења разума доводе до тога да се разуму, помоћу њега самог, постављају извесни шаблони. Таква шаблонизација, у ствари, шаблонизира и сам смисао живота. Ако сви имамо разум, сви можемо пронаћи, уз помоћ њега, смисао. Господарство разумског кулминира данас у свом чеду – у техници. *Мислим, дакле постојим* је своју метаморфозу доживело у *Имам, дакле постојим*. Разум, не могавши да пронађе смисао, сублимира ту потребу и изокреће је. Техника, као дете рационализма, постаје господар. Уочићемо парадокс. Свесни план: *имам*,

дакле постојим; несвесни план: техника мене има. Техника постаје господар, полу-бог или бог сам. Смисао постаје маргинализован, јер коме је стало до смисла ако комшија има бољи *iphone* од нас!?

Ми стварамо свој замак који испуњавамо скупоченим, непотребним стварима. Тај скупочени замак постаје наша гробница; скупочена, материјално вредна, али ипак гробница – гробница наше душе. Душа своју изворну потребу за смислом толико потискује да више и не покушава да потражи сам смисао већ га „купује“. Свеопшта калкулација доводи до тога да се калкулише и самим смислом. Чини се да је смисао ствар, поред других ствари, и да можемо да прорачунамо да ли нам је, у којој мери и какав смисао користан. На тај начин друштво и околина прописују смисао. Посао се, као смисао, јавља онда када *имам, дакле постојим* постане врховно начело – онолико колико радим, толико ћу моћи да опремим свој замак скупоченим стварима. То је логика данашњег човека. Међутим, такав човек ускоро увиђа површност сопственог смисла и одлучује да у свој замак доведе другог човека како би заједно формирали породицу (остаје питање колико је то ствар одлуке појединца или је то само интернализован глас заједнице – да то просто тако треба да буде). Сада поистовећује себе, своју породицу и свој смисао. Ако има мало среће да поседује саморефлексију, убрзо наш појединац увиђа ограниченост своје позиције. Опет се, након неког времена, осећа несигурно. Замак почиње да се тресе и полако руши.

Али, авај, његова младост је неповратно прошла у образовању, послу, посвећивању породици, а све то под плаштом тога да се све то тиче у ствари њега самог. Испразност живота сада достиже свој максимум јер споља делује све идеално, друштвено прихваћено, али изнутра, у души таквог појединца све се разбија у безброј безначајних комада. Чему студирање? Како би се пронашао посао. Чему посао? Како би се материјално обогатили. Чему то? Како би се основала породица. Остаје питање свих питања: чему све то? Ако

то питање појединац постави након шаблонско одређених и проживљених животних околности, бојим се да се тада може завршити фатално.

Замислите Нарциса који се утопио након што се видео. Наш појединац након што скине све друштвене улоге, маске, долази до себе, први пут гледа у себе и види унутрашњу празнину. Као Нарцис, изненађен собом, први пут упознајући себе, може бити исувише слаб за даље погледе. Излаз из тог неподношљивог посматрања себе може бити самоубиство. Тако се показује да Нарцис из грчке митологије не представља самоочараност, самозаљубљивање. Напротив, Нарцис умире у тренутку самоспознаје, умире због претходног непознања себе. Први пут када дође до себе, не зна до кога је у ствари дошао. Ко сам ја? Савремени Нарцис је човек који не познаје себе, који и не покушава да сазна себе, своје жеље, већ лута као утвара по свету сакупљајући и прихватајући некакав туђи смисао.

Потребан је излазак из замка, излазак из своје коже која је униформисана и маскирана како би се продрло у своју срж. Нас не одређује наше мишљење, нити наше имање, већ наша побуна – побуна против глобализације, униформности.

СРЕЋНИ СИЗИФ И ЊЕГОВ БЛАГОСЛОВ

Оног часа када све маске падну, када се униформа скине, остајемо сами са собом. Извесна језа обухвата наше биће. Шта ако ту нађемо нешто што нам не одговара? Нешто што не можемо да разумемо? Шта сам ја када склоним све улоге: улогу брата, сина, студента, друга, супруга итд.? Шта остаје? Остаје празнина, апсурд, ништавило. Суочени с ништавилом, слаби људи, брже-боље, навлаче своје претходне маске или, у недостатку воље за враћањем на старо, убијају себе. Самоубиство представља излаз и признање да живот има неки универзални смисао, али да је тај смисао просто нас мимоишао. А како је могао да нас сретне када смо живели шаблонски мислећи да је смисао нешто задато унапред?

Управо је сада потребно реконструисати мит о Сизифу и учити да Сизифа нису проклели богови већ је добио њихов благослов. Шаблонски човек ће увек изнова у Сизифу видети одраз безнађа, клетве, неуспеха. Човек од шаблона не може да поднесе идеју да се камен изнова враћа јер увек неко кретање мора да има завршни циљ па је, у том контексту, вечно спасење циљ по себи. Ах, каква заблуда! Мисао о вечном спасењу представља страх од коначности, одбацивање одговорности за овај живот, неспособност и немоћ бављења собом. Потребна је побуна против шаблонизовања у нама. Ми не можемо променити свет, али можемо да променимо себе негујући сопствену различитост.

Сизиф је срећан човек. Он схвата да је живот вечна борба и кретање и да не постоји никакво смирење, никакав циљ по себи, никакав смисао по себи. Постоји безброј смислова у сваком појединцу. Сваки пут кад камен за тренутак стане, то представља смисао. Не смисао живота уопште, не смисао појединачног живота уопште, већ смисао овог овде мог тренутка. Није потребно, а ни могуће универсализовати тај смисао тренутка. Он је прошао, камен је поново пао. Потребно је изнова изградити и пронаћи смисао. Тако је живот саткан од безброј смислених тренутака. Стални пад представља сталну могућност и шансу за нови напредак. Управо је зато сизифовски посао благослов од стране богова.

Замислите да је камен остао да стоји горе. Сизиф би био задовољан собом... дан, два, 20 година, али онда би, у својој досади, или сам гурнуо камен или би се убио. Сизиф је управо зато срећан што увек изнова добија могућност акције и градње. Дакле, када се маске скину, остаје једно празно ништа, апсурд и управо истрајавање у том ништавилу, истрајавање у сопственом апсурду отвара могућност сталне (ре)изградње себе. Камен увек пада, смисао по себи увек измиче, али тај мали тренутак када се камен заустави представља смисао овог тренутка. Тако се оно ништавило, апсурд испуњава полако, изнова и изнова, и тиме гради аутентично бивствовање једне индивидуе.

На крају, Орфеј би повратио Еуридику да се није окренуо. Ми ћемо повратити смисао само ако верујемо да ће камен пасти, да ћемо имати бар још једну шансу да покушамо, без освртања иза себе. Смисао живота би се овако свео на покушај, случајност, поновно бацање коцкица. Остављајући прошлост иза себе, не размишљати о некој далекој будућности, већ полако гурати напред свој камен са осмехом на лицу. Сизиф није изабрао да гура свој камен (као што ми не бирамо да се родимо), али након првог пада камена, онда би увек сам изабрао да изнова и изнова гура даље.

Заувек заборавите тмурног, намрштеног Сизифа и замислите га као срећног који пева и гура свој камен зато што шанса и избор одређују његово биће. А која би била већа срећа од могућности избора и поновне шансе за изградњу себе? Престанак кретања камена означава престанак самог живота!